

Tanítványok és világi tanítványok

Írta: H.P. Blavatsky

Megjelent a *The Theosophist* 1883. júliusi számának mellékletében.

(Fordította: Miskolczi Gábor, Magyar Teozófiai Társulat, 2026.)

Mivel a tanítvány (*Chela*) szót többek között a teozófia vezette be a nyugati metafizika szóhasználatába, és magazinunk példányszáma folyamatosan bővül, jó lenne, ha a korábbiaknál határozottabb magyarázatot adnánk e kifejezés jelentésére és a Tanítványság szabályaira vonatkozóan, ha nem is keleti, de európai tagjaink számára. A „tanítvány” tehát az, aki felajánlotta magát tanulónak, hogy a gyakorlatban megismerje a „Természet rejtett titkait és az emberben szunnyadó pszichikai erőket”. A spirituális tanítót, akinek jelöltségét felajánlja, Indiában Gurunak nevezik; és az igazi Guru mindig az Okkult Tudomány Adeptusa. Mélyreható tudással rendelkező ember, exoterikus és ezoterikus értelemben is - különösen az utóbbiban; és aki testi természetét alávetette az AKARATnak; aki kifejlesztette magában mind a természet erőinek irányítására szolgáló erőt (sziddhit), mind pedig - lényének korábban szunnyadó, de most aktív erői segítségével – a természet titkai feltárásának képességét: ez az igazi Guru. Könnyű jelentkezni tanítványnak, ám az Adeptussá válás a legnehezebb feladat, amit bárki felvállalhat. Rengeteg „született” költő, matematikus, szerelő, államférfi stb. létezik, de a született Adeptus gyakorlatilag elképzelhetetlen. Mert bár nagyon ritkán hallunk valakiről, akinek rendkívüli veleszületett képessége van az okkult tudás és erők megszerzésére, de még neki is ugyanazokat a próbákat és feltételeket kell teljesítenie, és ugyanazon az önképzésen kell keresztülmennie, mint bármely más, kevésbé szerencsés adottságokkal bíró jelöltnek. Ebben a kérdésben teljesen igaz, hogy nincs vörös szőnyeges út, amelyen a kedvencek járhatnak.

Évszázadokon át a tanítványok kiválasztását – a *gon-pa* (templom) örökletes csoportján kívül – maguk a himalájai Mahatmák végezték a (Tibetben létszámát tekintve jelentős) születésüktől fogva misztikus hajlamúak köréből. A ritka kivételt olyan nyugati emberek esetei jelentették, mint Fludd, Thomas Vaughan, Paracelsus, Pico di Mirandola, St. Germain gróf stb.; az ő temperamentumos vonzalmuk ehhez a mennyei tudományhoz többé-kevésbé kényszerítette arra a távoli Adeptusokat, hogy személyes kapcsolatba kerüljenek velük, és lehetővé tette számukra, hogy a teljes igazságnak olyan kis (vagy nagy) részét megkapják, amennyire csak alkalmasak voltak erre az ő társadalmi környezetükben. A *Kiu-te* IV. könyvének „Az Upászanák törvényei” című fejezetéből tudjuk, hogy a tanítványtól elvárt tulajdonságok a következők voltak:

1. Tökéletes fizikai egészség;
2. Abszolút mentális és fizikai tisztaság;
3. Önzetlen céltudatosság, egyetemes jószándék és együttérzés minden élőlény iránt;
4. Igazmondás és rendíthetetlen hit a karma törvényében, függetlenül a természetben lévő bármilyen hatalomtól, amely beavatkozhatna: ez egy olyan törvény, amelynek működését semmilyen eszközzel nem szabad akadályozni, és amelyet imádsággal vagy kiengesztelő exoterikus szertartásokkal nem szabad eltéríteni;
5. Minden vészhelyzetben, még az élet elvesztése árán is megrendíthetetlen bátorság;
6. Intuitív bizonyosság arról, hogy az ember a megnyilvánult *Avalokitesvara*, avagy Isteni *Atman* (Szellem) hordozója;
7. A láthatatlan régiókkal való kapcsolatának ismeretében tanúsított nyugodt közömbösség, egyben igazságos megbecsülése mindannak, ami az objektív és múlandó világot alkotja.

Legalábbis ezek voltak a tökéletes tanítvány-létre törekvő ajánlásai. Az 1. pont kivételével - amelyetől ritka és kivételes esetekben eltérhettek - mindegyik ponthoz mindig ragaszkodtak, és mindegyiket többé-kevésbé ki kellett fejleszteni belső természetében a tanítványnak SEGÍTSÉG NÉLKÜLI ERŐFESZÍTÉSEI által, még mielőtt ténylegesen próbára bocsájtották volna. Amikor az önmagát fejlesztő aszkéta – akár az aktív világban, akár azon kívül – természetes képességei szerint fölé helyezi magát, és így uralkodni képes

- (1) *Sarira* - testén;
- (2) *Indriya* - érzékein;
- (3) *Dosha* - hibáin;
- (4) *Dukkha* - fájdalomérzetén;

és készen áll arra, hogy eggyé váljon Manasszal – elméjével; a Buddhival – tiszta értelemmel vagy spirituális intelligenciával; és az Atmával – a lélek legmagasabb összetevőjével vagyis a Szellemmel. Tehát amikor minderre készen áll, továbbá felismeri az Atmában az érzékelések világának legfelső urát, és az Akaratban a legmagasabb rendű végrehajtó energiát (erőt); ekkor az időtlen szabályok szerint a beavatottak egyike elkezdhet foglalkozni vele. Ekkor megmutathatják neki a titokzatos utat, amelynek végén a tanítvány megtanulja a *Phala*, vagyis a létrehozott okok gyümölcseinek tévedhetetlen megkülönböztetését, és megadják neki az eszközt az *Apavarga* (megszabadulás az ismétlődő születésekből eredő szenvedéstől) eléréséhez - amelynek meghatározásába a tudatlannak nincs beleszólása -, és így elkerülheti a *Pratyabhava*-t, azaz a lélekvándorlást.

De a Teozófiai Társulat megjelenése óta, melynek egyik nehéz feladata az volt, hogy újra felébressze az árja elmében e tudomány létezésének és a transzcendens emberi képességeknek szunnyadó emlékét, a tanítvány kiválasztásának szabályai egy tekintetben kissé enyhültek. Miután a Társulat számos tagja meggyőződött a fenti pontok gyakorlati bizonyítékairól, és - jogosan gondolva, hogy ha más emberek eddig elérték a célt, akkor, ha természetüknél fogva alkalmasak rá, ugyanazon az úton haladva ők is elérhetik azt -, szorgalmazták, hogy vegyék fel őket jelöltnek. És mivel a karma ellen való cselekedet lenne megfosztani őket legalább ennek megkezdése lehetőségétől – mivel annyira lerázhatatlanok voltak –, hát megadatott nekik. Az eredmények eddig korántsem voltak biztatóak; és éppen azért rendelték el a jelen cikk megírását, hogy megmutassák ezeknek a szerencsétleneknek a kudarcuk okát; és azért is, hogy másokat is figyelmeztessenek, meggondolatlanságukban ne siessenek annyira, nehogy hasonló sorsra jussanak. A szóban forgó jelöltek - bár előre világosan figyelmeztették őket -, rosszul indultak neki, mivel önző módon a jövőbe tekintettek, és szem elől tévesztették a múltat. Elfelejtették, hogy semmit sem tettek, amiért kiérdemelték volna a kiválasztás ritka megtiszteltetését; semmit, ami indokolta volna, hogy ilyen kiváltságra számítsanak; hogy a fent felsorolt érdemek egyikével sem dicsekedhetnek. Mint az önző, érzéki világ emberei, legyenek akár házások, akár egyedülállók, kereskedők, civil vagy katonai alkalmazottak, vagy a magas szintű képzettséget igénylő foglalkozások képviselői, mind olyan iskolába jártak, amely leginkább arra volt hivatott, hogy az állati természethez köthető jellegzetességeket fejlessze, de legkevésbé arra, hogy kibontakoztassa spirituális képességeiket. Mégis mindegyikükben volt annyi hiúság, hogy feltételezze: az ő esetük kivételt képez a számtalan évszázada fennálló törvény alól, mintha bennük valóban egy új Avatár született volna a világra! Mindannyian arra számítottak, hogy rejtett dolgokat tanítanak nekik, rendkívüli erőket kapnak, mert – nos, mert csatlakoztak a Teozófiai Társulathoz. Néhányan őszintén elhatározták, hogy megváltoztatják az életüket, és felhagynak ártó viselkedésükkel; az ő esetükben legalább is, igazságot teszünk azzal, hogy elismerjük ennek megtörténtét.

Kezdetben mindenkit elutasítottak, elsőként magát Olcott ezredest, az elnököt is; ami pedig az utóbbi urat illeti, most már nem árt megjegyezni, hogy hivatalosan csak akkor fogadták el tanítványnak, amikor több mint egy évnyi odaadó munkával és tagadhatatlan elszántsággal bebizonyította, hogy biztonságosan próbára tehető. Aztán minden oldalról panaszok érkeztek – hinduktól, akiknek illett volna jobban tudniuk, valamint európaiaktól is, akik természetesen nem voltak abban a helyzetben, hogy bármit is tudjanak a szabályokról. A panaszosok szerint, ha legalább néhány teozófusnak nem adnak lehetőséget arra, hogy kipróbálják magukat, a Társulat nem maradhat fenn. Programunk minden más nemes és önzetlen vonását figyelmen kívül hagyták – az ember kötelességét felebarátja, hazája iránt, a kötelességét, hogy segítse, tanítsa, bátorítsa és felemelje a nála gyengébbeket és kevésbé előnyös helyzetben lévőket; mindezeket félresöpörték az adeptusságért folytatott őrült igyekezetben. A jelenségek, jelenségek és további jelenségek követelése visszhangzott mindenfelől, az Alapítókat pedig akadályozták valódi munkájukban, és még pimaszul cukkolták is őket, hogy forduljanak hát segítségért a Mahatmákhoz, akik ellen az igazi sérelmek irányultak, bár az ő szegény

képviselőiknek kellett elszenvedniük az összes sérelmet. Végül a felsőbb erők képviselőitől megjött a hír, hogy néhányat a legtürelmetlenebb jelentkezők közül a szaván kell fogni. A kísérlet eredménye talán bármilyen prédikációnál jobban megmutatja majd, hogy mit jelent a tanítványság, és mik az önzés meg a vakmerőség következményei. Minden jelöltet figyelmeztettek, hogy mindenképpen éveket kell várnia, mielőtt alkalmasságát bizonyítani lehetne, és hogy egy sor próbán kell átesnie, amelyek feltárják mindazt, ami benne rejlik - legyen az rossz vagy jó. Szinte mindannyian nős férfiak voltak, ezért nevezték őket „világi tanítványnak” – ez a kifejezés új volt az angolban, de régóta megvan a megfelelője az ázsiai nyelvekben. A világi tanítvány csak egy a világ emberei közül, aki megerősíti vágyát, hogy bölcs legyen a spirituális dolgokban. Gyakorlatilag a Teozófiai Társulat minden tagja, aki három deklarált célunk közül a másodikat vallja, ennek tekinthető; mert bár nem tartozik az igazi tanítványok közé, mégis megvan a lehetősége, hogy azzá váljon, mert átlépte a határvonalat, amely elválasztotta a Mahatmáktól, és mintegy felhívta magára a figyelmüket. Azzal, hogy csatlakozott a Társulathoz és elkötelezte magát munkájának segítése mellett, ígéretet tett arra is, hogy bizonyos mértékig összhangban fog cselekedni azokkal a Mahatmákkal, akiknek rendelkezése alapján a Társulat megalakult, és akiknek továbbra is feltételes védelme alatt áll. A csatlakozás tehát a bevezető lépés; minden más teljes mértékben a tagtól függ, és soha nem kell arra számítani, hogy bármelyik Mahatmánk, vagy a világ bármely más Mahatmája – amennyiben utóbbi beleegyeznek, hogy ismertté váljon – „kegyét” a legtávolabbról is elérni úgy, hogy azt ne érdemelte volna ki teljes mértékben személyes működésével. *A Mahatmák a karma törvényének szolgái, nem pedig közbenjárói annak vagy az felé.* A LAIKUS TANÍTVÁNYSÁG SENKINEK SEM AD KIVÁLTSÁGOT, CSAK AZT, HOGY EGY MESTER FELÜGYELETE ALATT ÉRDEMEKÉRT DOLGOZZON MEG. És az eredmény szempontjából az, hogy a tanítvány látja-e a Mestert vagy sem, semmilyen különbséget nem jelent: jó gondolatai, szavai és tettei meghozzák gyümölcsüket, a rosszak pedig a nekik megfelelőket. A laikus tanítványsággal dicsekvés vagy annak felvonultatása a legbiztosabb módja annak, hogy a Guruval való kapcsolatot pusztá címkévé redukáljuk, mert ez már első látásra is a hiúság és a további fejlődésre való alkalmatlanság bizonyítéka lenne. És évek óta tanítjuk mindenhol a Mahatmákkal való bensőséges kapcsolatra érvényes alapigazságot: „Először érdemeld ki, aztán vágyakozz rá”.

Nos, a természetben működik egy szörnyű törvény, amelyet nem lehet megváltoztatni, és amelynek működése tisztázza bizonyos „tanítványok” kiválasztásának látszólagos rejtélyét, akik az elmúlt néhány évben az erkölcsi bukás szárnalmas példáiává váltak. Emlékszik az olvasó a régi közmondásra: „Ne ébreszd fel az alvó oroszlánt”? Rengeteg okkult jelentés rejlik benne. Egyetlen férfi vagy nő sem ismeri erkölcsi erejét, amíg próbára nem teszik. Ezek élnek az életüket nagyon tiszteletreméltó módon, mert soha nem kerültek szorult helyzetbe. Ez kétségtelenül közhely, de a jelen esetre nézve a lehető legtalálóbbról. Aki vállalkozik arra, hogy megpróbálja megszerezni a tanítványt, az ezzel a cselekedettel felkorpácsolja és végletekig felcsigázza állati természetének minden eddig még rejtőző szenvedélyét. Mert ez a kezdete egy olyan küzdelemnek, amelyben kegyelmet sem adni, sem elfogadni nem lehet. Ez az egyszerre és mindenkorra érvényes „Lenni vagy nem lenni”; ahol a győzelem ADAPTUSI

rangot jelent, a bukás pedig gyalázatos mártíromságot: mert ha az igazi emberiség mércéjével mérjük, akkor áldozatul esni a kéjváagnak, büszkeségnek, kapzsiságnak, hiúságnak, önzésnek, gyávaságnak vagy bármely más alsóbbrendű hajlamnak tényleg gyalázatos dolog. A tanítványnak nemcsak természetének minden lappangó rossz hajlamával kell szembenéznie, hanem ama közösség és nemzet által felhalmozott ártó erőknek a teljes mennyiségével is, amelyhez ő tartozik. Mert ő ezeknek az aggregátumoknak szerves része, és ami az egyénre vagy a csoportra (városra vagy nemzetre) hat, az a kettő közül visszahat a másikra is. És ebben az esetben a jóért folytatott küzdelme a környezetében lévő rossz egészére hat, így hát magára vonja annak minden dühét. Ha megelégszik azzal, hogy szomszédaival együttműködve majdnem olyan legyen, mint ők – talán egy kicsit jobb vagy valamivel rosszabb, mint az átlag –, senki sem foglalkozik vele. De ha tudják, hogy képes volt felismerni a társadalmi élet üres gúnyolódását, képmutatását, önzését, érzékiségét, kapzsiságát és más rossz tulajdonságait, és elhatározta, hogy magasabb szintre emeli magát, azonnal gyűlölni fogják őt, és minden rossz, bigott vagy rosszindulatú természetű lény az övével ellentétes akaratot irányít felé. Ha veleszületetten erős, lerázza magáról, ahogy az erős úszó átvág az áramlaton, amely egy gyengébbet esetleg elsodorna. De ebben az erkölcsi csatában, ha a tanítványnak van akár egyetlen rejtett hibája is – tegyen bármit –, az napvilágra kerül. A konvenciók mázának, amellyel a „civilizáció” mindannyiunkat bevon, az utolsó rétegig le kell hámlania, hogy meztelenül és az igaz valóját takaró legvékonyabb fátyol nélkül feltárulhasson - a Belső Én. A társadalom szokásai, amelyek bizonyos mértékig erkölcsi korlátok között tartják az embereket és arra kényszerítik őket, hogy tisztelegjenek az erény előtt azzal, hogy jónak tűnnek, akár azok valóban, akár nem, ezek a szokások könnyen feledésbe merülhetnek, ezek a korlátok mind áttörhetők a tanítványi rang nyomása alatt. Ő most az illúziók – a *Maya* – világában van. A bűn a legcsábítóbb arcát ölti fel, és a csábító szenvedélyek megpróbálják a tapasztalatlan törekvőt a pszichikai lealacsonyodás mélységeibe csalogatni. Ez nem olyan eset, mint amit egy nagy művész ábrázolt, ahol a Sátánt sakkozni látják egy emberrel, ahol a játszma tétje a lelke, miközben az utóbbi őrző angyala mellette áll, hogy tanácsot adjon és segítsen neki. Mert a küzdelem ebben az esetben a tanítvány akarata és alsóbb természete között zajlik, és a karma tiltja, hogy bármely angyal vagy guru beavatkozzon mindaddig, amíg az eredménye ennek a harcnak nem ismert. Bulwer Lytton költői képzelőerővel idealizálta ezt számunkra *Zanoni*¹ című művében, egy olyan műben, amelyet az okkultisták mindig nagyra fognak becsülni; míg a *Strange Story* (Különös történet) című művében ugyanilyen erővel mutatta be az okkult kutatás sötét oldalát és halálos veszélyeit. A tanítványságot egy Mahatma a minap úgy határozta meg, mint „olyan pszichikus elszántságot, amely felemészt minden salakot, és csak a tiszta aranyat hagyja maga után”. Ha a jelöltben ott él a pénz imádata, a politikai celszövény, materialista szkepticizmus, hiúság, hazug beszéd, a kegyetlenség vagy bármilyen érzéki

¹ A *Zanoni* Edward Bulwer-Lytton 1842-ben megjelent romantikus-okkult regénye. A főhőse *Zanoni*, egy a káldeai misztériumokba beavatott ember. Beavatottsága – és tanítója figyelmeztetése - ellenére mégis beleszeret egy lányba és feleségül is veszi, majd gyereket is nemz neki. Végül aztán a nyaktiló alatt végzi a francia forradalom viharában. (A ford.)

kielégülés iránti lappangó vágy, a csíra szinte biztosan szárba szökken; ám és másfelől így van ez az emberi természet nemes tulajdonságait illetően is. Az igazi ember előbújik rejtekéből. Nem a bolondság netovábbja-e tehát bárki részéről, ha elhagyja a hétköznapi élet sima ösvényét, hogy megmássza a tanítványság magaslatait anélkül, hogy ésszerű bizonyossággal tudná, hogy a megfelelő anyagok ehhez majd rendelkezésére állnak? Jól mondja a Biblia: „Aki áll, vigyázzon, nehogy elessen” – ezt a bölcsességet a leendő tanítványoknak jól meg kellene fontolniuk, mielőtt fejfel előre belevetik magukat a küzdelembe! Jobb lett volna, ha néhány világi tanítványunk kétszer is meggondolja, mielőtt nekivág a próbáknak. *Több szomorú kudarcra is emlékszünk egy éven belül.* Az egyikük feje összezavarodott, visszavonta a néhány héttel korábban kifejezett nemes érzéseit, és egy olyan vallás hívője lett, amelyről nem sokkal korábban éppen ő volt az, aki gúnyosan és megdönthetetlenül bebizonyította, hogy hamis. A második csalóvá vált, és megszökött munkaadója pénzével – utóbbi szintén teozófus volt. A harmadik durva kicsapongásba kezdett, és zokogva, könnyek között vallotta be ezt választott gurujának - hatástalanul. A negyedik viszonyt kezdett egy ellenkező nemű személlyel, és összeveszett még a legkedvesebb és legigazabb barátaival is. Az ötödik mentális rendellenesség jeleit mutatta, és szégyenteljes magatartás vádjával bíróság elé citálták. A hatodik - hogy elkerülje a bűncselekménye következményeit - agyonlőtte magát a lebukás küszöbén! És így folytathatnánk tovább is. Mindannyian látszólag őszinte igazságkeresők voltak, és a világban tiszteletre méltó személyeknek számítottak. Kívülről egész alkalmasnak tűntek a tanítványságra jelöltjeként, már ami a látszatot illeti; de belül „mindenben rothadás és egy már halott ember csontjai voltak”. A világ máza olyan vastag volt rajtuk, hogy elrejtette az alatta rejlő valódi arany hiányát; és a jelölt „elszánt” munkája során minden esetben csak egy aranyozott erkölcsi salakból álló bábúnak bizonyult, héjától a magjáig...

Az előzőekben természetesen a világi tanítványok körében csak a kudarccal foglalkoztunk; de voltak részleges sikerek is, és ezek már fokozatosan túlesnek próbaidőszakuk első szakaszán. Vannak, akik jó példával és tanítással teszik hasznossá magukat a Társulat és általában a világ számára. Ha kitartanak, jól járnak ők is, és jól jár mindenki; bár az esélyek számukra félelmetesen kedvezőtlenek, de még mindig igaz, hogy „nincs lehetetlen annak, aki AKAR”. A tanítványságban a nehézségek soha nem lesznek kisebbek, amíg az emberi természet meg nem változik, és egy új emberfajta ki nem fejlődik. Szent Pál egyik levelében (Róm. 7, 18, 19) talán egy tanítványra gondolt, amikor azt írta: „...mert készen vagyok ugyan akarni a jót, de arra, hogy tegyem is, nem vagyok képes. Hiszen nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, amit nem akarok.” És *Bharavi* bölcs *Kirátárjuniyá*-jában ez áll: -

*A testben feltörő ellenségeket,
a gonosz szenvedélyeket – nehéz legyőzni;
Bátran kell harcolni velük; Aki pedig ezeket legyőzi,
Az világok legyőzőjével egyenrangú. (XI. 32.)*
